

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА В ДОСЛІДНОМУ ДИТЯЧОМУ БУДИНКУ Я.Б.РЕЗНІКА

С.М. Шевченко

Дослідний дитячий будинок був навчально-виховним закладом в Україні (1919-1929) на початку ХХ ст. для єврейських дітей; «маяком» соцвиховання безпритульних, сиріт, напівсиріт, знедолених дітей з початком становлення влади УСРР, в основі яких лежало соціальне виховання, а не трудова школа. Український Наркомос віддав перевагу соціальному вихованню дітей і підлітків у дитячому будинку як основній формі їхнього утримання. Дитячий будинок мав таку систему навчання, яка визнавала й поважала права дітей, а також забезпечував відповідні умови для їх фізичного і розумового розвитку в навчально-виховному процесі. Як стверджує дослідник спадщини єврейської національно-культурного товариства “Культур-Ліги” О.О.Рибаков, Я.Б.Резнік “з 1919 р. директор, викладач і дослідник, який вивчав психологію дітей ...”, а його будинок був справжньою науково-дослідною станцією, “де проводилися експерименти з усіх предметів” і про якого писала єврейська газета “Шлях” у 1922 р., що “на базі дослідно-показового будинку Я.Резнік за підтримки єврейського товариства “Культур-Ліги” провів науково-педагогічні дослідження – це численні експерименти з усіх предметів (математика, читання, пояснювальне читання, природа, малювання тощо), які виявилися досить ефективними в навчально-виховному процесі. У цій газеті серед найкращих педагогів за останні два роки було названо і Я.Резніка. Це були роки розквіту педологічного виховання, яке розповсюджувалося й на національні заклади, зокрема й на дитячий будинок Я.Резніка, який підпорядковувався педологічній станції. Вона й керувала науково-дослідною роботою у названому закладі тому, власне, цей будинок і називався дослідним.

З’ясовано, що педологічна станція проводячи експериментальні дослідження в дитячому будинку ставила за мету розробити ефективні засоби виховання дітей. Основними завданнями педолого-педагогічної роботи в Дослідному дитячому будинку були: навчання учнів; виховна та профілактична робота з важкими дітьми, профорієнтаційна робота; робота з батьками та педагогами щодо ознайомлення їх з основами педології. Особлива увага зверталась на взаємозв’язок діагностичної роботи та педагогічної практики Я.Б.Резніка. Я.Б.Резнік разом із Педологічною станцією інтенсивно досліджував онтогенез дитини, водночас розв’язуючи проблеми періодизації психічного розвитку дітей. Українська педологія як ідея цілісного вивчення дитини в Україні на початку ХХ ст. була не тільки сприйнята науковою громадськістю, а й конкретно втілювалася в розробці теоретичних засад вивчення психології дитини і в їх реалізації. Вона приваблювала науковців своєю прогресивністю, новаторством, перспективністю, можливістю упровадження в практику тощо. Отже, ідея цілісного вивчення психіки дитини, що мала серйозне теоретико-методологічне коріння в Києві (О.Ф.Лазурський, І.О.Сікорський), “проросла” в теоретичних поглядах, перш за все, О.М.Раєвського і Г.С.Костюка, а потім продовжувала існувати і розвиватися в роботах їх учнів і співробітників, “захоплюючи” нові психологічні простори, і реалізуючись в конкретних результатах.

Серед київських науковців, які в галузі педології втілювали ідею цілісного підходу до вивчення психіки дитини, виділялися Я.Б.Резнік, до кола інтересів якого входило дослідження психічних особливостей дитини, індивідуального досвіду особистості та закономірностей її розвитку, П.М.Пелех (дослідження психології особистості, політехнічного навчання, психології профконсультації і профорієнтації), Д.Ф.Ніколенко (вивчення розвитку пізнавальної та емоційної сфер особистості, психологічних аспектів навчання й виховання), І.В.Карпов (корекція та зняття втомлюваності особистості), Л.А.Гордон (психологічні питання профорієнтації), Є.Д.Видро (проблеми психофізіології дитини).

Розвиток педології як науки безпосередньо впливав на психологічне дослідження в Дослідному дитячому будинку. При цьому предмет педології поєднував у собі риси психологічної, соціологічної і медико-біологічної дисциплін одночасно. Оскільки дитяча і педагогічна психологія розглядалася як складова педології, результати психологічних досліджень упроваджувалися в педагогічну практику опосередковано, синтезуючись з даними інших наук про дитину. Причому ці результати для педагогічної практики, як наголошується в праці О.О.Наймана, «приділяють дослідженню соціальних факторів і впливають на розвиток дитини під час навчально-виховного процесу». Визначаючи шляхи й засоби розбудови початкового навчання та виховання, Я.Б.Резнік стверджував, що воно має базуватися на принципах педагогіки і психології.